

زمینه ها و بسترهای شکل گیری پیمان سعد آباد

۱۷ تیر ۱۴۰۳ ساعت ۳:۰۳

سیاست خارجی ایران قبل از جنگ جهانی دوم و در زمان رضاخان، بر مبنای استوار ساختن موقعیت خود در برابر دو قدرت شوروی و انگلیس بود. در همین راستا، می توان نزدیکی ایران به آلمان را در دوره رضاخان تحلیل کرد..

سیاست خارجی ایران قبل از جنگ جهانی دوم و در زمان رضاخان، بر مبنای استوار ساختن موقعیت خود در برابر دو قدرت شوروی و انگلیس بود. در همین راستا، می توان نزدیکی ایران به آلمان را در دوره رضاخان تحلیل کرد؛ اما، این سیاست (یعنی استوار سازی موقعیت در مقابل دو قدرت بزرگ شوروی و انگلیس) تنها با نزدیکی به آلمان تحقق پیدا نمی کرد، به همین خاطر رضاخان برقراری روابط دوستانه با دولت های همجوار و قدرت های منطقه ای را در دستور کار قرار داد و در ادامه همین سیاست بود که پیمان سعدآباد منعقد شد.

کشورهای عضو پیمان (ایران، ترکیه، افغانستان، عراق):

ترکیه یکی از جمله کشورهایی بود که ایران به روابط دوستانه با او روی آورد. برقراری روابط دوستانه با ترکیه برای ایران دستاورد بزرگی محسوب می شد، چرا که در اثر همین برقراری روابط بود که آزادی مناطق شمالی ایران از سیطره کامل شوروی میسر می شد. ایران از طریق ترکیه دسترسی بیشتری به غرب پیدا کرد. از دیگر عوامل نزدیکی ایران به ترکیه مسئله مشترک آنان در باب ناآرامی عشایر کرد، در مرزهایشان بود. پس از استقرار این روابط دوستانه بود که رضاخان بنا به دعوت رئیس جمهور ترکیه (مصطفی آتاتورک) در خرداد ۱۳۱۳ به این کشور سفر کرد.

افغانستان دیگر کشوری بود که ایران با توجه به سیاست مذکور با میانجی گری ترکیه بر سر رفع اختلافات مرزی، روابطش با ایران در سال ۱۳۱۳ به نحو چشم گیری بهبود یافت. تلاش هایی نیز برای برقراری روابط با کشور عراق، علی رغم اینکه مشکلات و مسائل میان این دو کشور بیش از بقیه کشورها بود، صورت گرفت. در مجموع سیاست حسن روابط با کشورهای همسایه در تیرماه ۱۳۱۶ با انعقاد پیمانی امنیتی میان کشورهای مذکور به نتیجه رسید که به پیمان سعدآباد معروف گردید. به مناسبت امضای پیمان مزبور، از طرف رضاخان تلگراف های تبریکی در تاریخ ۱۹ تیرماه ۱۳۱۶ به محمدشاه پادشاه افغانستان، ملک غازی پادشاه عراق و مصطفی آتاتورک رئیس جمهوری ترکیه مخابره شد.

اهداف پیمان:

طی این قرارداد دولت های عضو، ضمن تعهد در مقابله با خطر کمونیسم و همچنین تعهد بر عدم دخالت در امور داخلی

یکدیگر، قید کردند که در کلیه اختلافات بین‌المللی که با منافع آنها در ارتباط بود، مشورت بکنند و علیه یکدیگر، عملیات متجاوزانه‌ای انجام ندهند.

نقش قدرت‌های بزرگ در شکل‌گیری پیمان:

برخی این پیمان را ساخته و پرداخته دست بریتانیا دانسته و معتقدند که ایران در این دوره تحت نفوذ استعمار انگلیس بوده و انگلیسی‌ها همواره از نفوذ روسها به کشورهای تحت سلطه خود هراس داشتند و به دنبال بستن راه نفوذ آنها در منطقه بودند؛ و به خاطر همین طرح انعقاد چنین قراردادی را در دستور کار قرار دادند. برخی دیگر نیز دست شوروی را در انعقاد این پیمان مشاهده می‌کنند و عده‌ای دیگر انعقاد پیمان سعدآباد را نتیجه ذکاوت و دوراندیشی دولت‌های متعاهد دانسته‌اند.

فرجام پیمان:

در عمل، این پیمان راه به جایی نبرد، چرا که ایران در عمل تمایل به آلمانی داشت که شریک شوروی بود. کارشناسان آلمانی در بسیار از مؤسسات ایران، از جمله راه آهن، مخابرات، حمل و نقل و اسلحه سازی خدمت می‌کردند. از همین رو، ناکارآمدی پیمان مزبور در شهریور ۱۳۲۰ ظاهر گشت. چرا که ایران از سمت شمال و جنوب مورد تجاوز قدرت‌های خارجی قرار گرفت و کشورهای هم پیمان نه تنها کمکی به ایران نکردند بلکه از اظهار تأسف هم خودداری کردند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۹۸۰/آباد-سعد-پیمان-گیر-شکل-بسترهای-زمین/۲۰۹۸۰>